

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**Міжнародна стратегія
економічного розвитку регіону**

**Международная стратегия
экономического развития региона**

**International Strategy
of Region Economic Development**

Матеріали
IV Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, Україна, 3–5 вересня 2013 року)

Суми
Сумський державний університет
2013

факторами його розвитку. На даний час основними його проблемами є низькі конкурентоспроможність, ефективність та організованість. Значний перелік продукції як сільського господарства, так і харчової промисловості не відповідають наявним у зарубіжних країнах вимогам до якості, складників, технології виробництва, що суттєво обмежує потенціал розвитку вітчизняного агропромислового експорту.

Можливе поглиблення інтеграції України з зоною вільної торгівлі СНД в контексті розвитку вітчизняних сільських територій та агропромислового комплексу несе незначні перспективи. Адміністративні та економічні бар'єри, існуючі на даний час з боку країн-членів цього об'єднання можливо будуть суттєво знівлені, однак аналогічні дії будуть здійснені й Україною стосовно зарубіжної продукції сільського господарства та харчової промисловості. Внаслідок цього не лише спростяться можливості виходу на ринки цих країн вітчизняним виробникам, але й до внутрішнього ринку отримають спрощений доступ більше зарубіжних конкурентів, часто маючих можливість інвестувати значні кошти у закріплення своєї позиції на нових ринках, особливо з боку суб'єктів Російської Федерації.

РОЗБАЛАНСОВАНІСТЬ РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ СФЕР АПК: АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ТА НАСЛІДКІВ ВИНИКНЕННЯ

Марочко С. С.

Сумський державний університет, Україна

На даному етапі розвитку національної економіки майже всі галузі зазнали прямих або опосередкованих трансформаційних змін, що не могло не позначитись на взаємозв'язках та взаємозалежності між ними. Серед галузей, які мають суттєвий вплив одна на одну, невід'ємне місце посідають галузь сільського господарства та АПК, промисловість та паливно-енергетичний комплекс. Загальна ефективність їх розвитку залежить від стану справ кожної, що визначає потребу більш детального дослідження їх внутрішнього становища та відхилень розвитку, що забезпечить від низки негативних наслідків соціально-економічного та екологічного характеру на всіх рівнях управління.

Визначаючи загальний рівень продовольчої безпеки та частину зовнішньоекономічної (з огляду на значний товарообіг та активну участь у зовнішньоторговельних операціях), галузь сільського господарства та АПК зазнає відчутних втрат (у першу чергу для товаровиробників сільськогосподарської сировини та покупців готової продукції), пов'язаних, зокрема, з розбалансуванням та неузгодженістю розвитку сфер рослинництва та тваринництва.

В даних сферах вітчизняного АПК створені всі передумови для отримання взаємної вигоди від успішного функціонування одне одної: сфера рослинництва є сировинною базою для розвитку сфери тваринництва, в той

час як сфера тваринництва є найважливішим джерелом постачання органічних добрив для успішного сільськогосподарського виробництва, що набуває особливої актуальності з огляду на необхідність розвитку та становлення ринку органічної продукції, за допомогою якої можна розширювати ринки збуту (особливо на зовнішньому ринку), покращувати якість та безпечність продуктів харчування населення та вирішити низку інших, не менш важливих економічних, соціальних та екологічних проблем.

Нажаль, у вітчизняній економіці склалася ситуація, коли досліджувані сфери АПК частково втратили практику спланованого та обґрунтованого взаємного випуску та споживання продукції, ними виготовлюваної.

За офіційними даними, останніми роками відбувся суттєвий «перекіс» у взаємодії сфер рослинництва та тваринництва: спостерігається майже незмінна динаміка обсягів використання мінеральних добрив на фоні значного скорочення використання органічних (рис. 1), не зважаючи на збільшення рівня рентабельності та обсягів виробництва у галузі тваринництва, у результаті чого утворюється значний еколого-економічний збиток та не реалізуються у повній мірі резерви зниження собівартості.

Аналіз вітчизняної галузі сільського господарства та АПК дає змогу встановити неузгодженість та розбалансованість розвитку сфер рослинництва та тваринництва: враховуючи, що сфера рослинництва є сировинною базою для розвитку сфери тваринництва, вони повинні мати стійкий взаємозв'язок, (як це спостерігалось, зокрема, до 2004 року) (див. рис. 1). Однак, після 2004 р. такий зв'язок майже не спостерігається, що свідчить про неможливість отримання позитивного мультиплікативного ефекту внаслідок взаємного регулювання галузей.

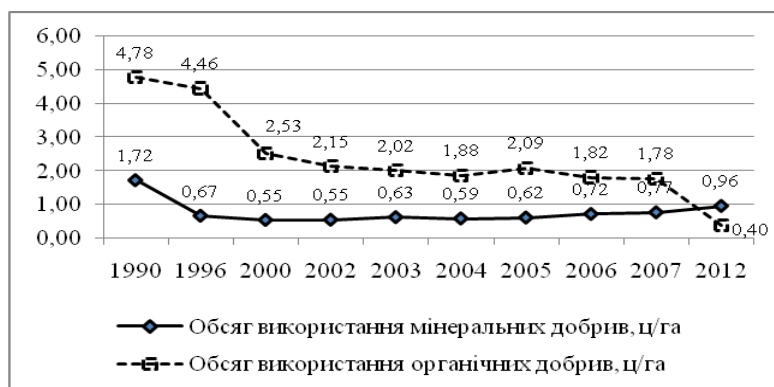

Рис. 1 – Зіставлення обсягів використання мінеральних та органічних добрив регіону (на прикладі Сумської області) за 1990–2012 рр. (фрагмент) (розраховано та побудовано за даними [3, 4])

Нажаль, витоки ситуації, що склалася, полягають, на нашу думку,

здебільшого у непланомірному регулювання галузей та низькому рівні інноваційності, ніж в об'єктивних причинах існування ризиків у сфері сільськогосподарського виробництва.

Для порівняння: за офіційними даними [4], рівень рентабельності виробництва продукції рослинництва у 1992–1994 рр. склав 206–214 % (!), що майже недосяжно сьогодні (зараз рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва знаходиться в межах 20–30% для сфери рослинництва та не більше 14–15% для сфери тваринництва), з огляду на ефективність використання техніки у галузі та незначні (недостатні) масштаби сільськогосподарських підприємств.

Наслідки існуючої ситуації, пов'язаної з неузгодженістю сфер вітчизняного АПК, полягають у збитках нижченаведеного характеру:

- соціального (неможливість скорочення частки витрат населення у загальній структурі доходів у зв'язку з високою собівартістю продуктів харчування [1]); зменшення рівня продовольчої безпеки (через складність нарощування обсягів виробництва у зв'язку з низькою продуктивністю сільськогосподарського виробництва);

- екологічного (значні еколого-економічні збитки внаслідок надмірного використання мінеральних добрив та неконтрольованості поводження з відходами у галузі тваринництва);

- економічного (зменшення рівня зовнішньоекономічної безпеки (значна частка імпорту готової продукції у структурі зовнішньоекономічної діяльності поряд з сировинною орієнтацією експорту));

- фінансового (недоотримання значної частини вибутку від реалізації на зовнішньому ринку; зменшення податкових надходжень до Державного бюджету внаслідок незначного товарообігу високотехнологічної органічної (а відповідно, і більш дорожчої, з більшою економічно доданою вартістю) продукції; неможливість суттєвого нарощування рівня рентабельності сільськогосподарського виробництва; значні суми державних видатків та підтримку збиткових (недостатньо рентабельних) сільськогосподарських підприємств).

Інновації у сфері відновлення родючості ґрунтів органічними методами є складовою, яка чинитиме стимулюючий одночасний позитивний вплив на розвиток сфер тваринництва та рослинництва за рахунок посилення їх взаємоузгодженості та отримання корисного ефекту від функціонування одне одної: їх запровадження може призвести відразу (паралельно) до двох ефектів: зниження собівартості продукції (органічного походження) більш високої якості, порівняно з існуючою, а також освоєння нових ринків збуту на світовому ринку продовольства (за умови введення відповідної (належної) системи екологічної сертифікації та екологічного маркування[2]). Корисний результат такого узгодження буде підсилено зменшенням еколого-економічного ефекту внаслідок неконтрольованого забруднення земель та ґрунтових вод речовинами мінерального та органічного походження

внаслідок роботи підприємств сфери тваринництва, покращенням їхнього фінансового стану та підвищенням продовольчої та зовнішньоекономічної безпеки.

1. Иванова Т. И. Демографическая ситуация в современной Украине и ее причины / Т. И. Иванова, С. С. Марочко, А. В. Олейник // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2009. – №2. – С. 159–167.

2. Марочко С.С. Анализ проблем применения сертификационных знаков экологической маркировки в системе обеспечения устойчивого развития и их решение / С. С. Марочко, Е. Ю. Рожкова // Устойчивое развитие. – 2012. – Выпуск 3 (апрель 2012). – С. 81–85.

3. Зведені показники внесення добрив у сільськогосподарських підприємствах Сумщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.sumy.ukrstat.gov.ua>.

4. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств Сумської області за 2012 рік : статистичний бюлетень / відп. за випуск Зубко Л.Г. – Суми, 2013. – 126 с.

5. Рентабельність сільськогосподарського виробництва (1990–2012) України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/sg/sg_rik/sg_u/zp_u.html.

МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО УНИВЕРСИТЕТОВ СТРАН ДУНАЙСКОГО РЕГИОНА КАК ФАКТОР МОДЕРНИЗАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Мирчев А. Б., д-р. экон. наук, проф.

Технический университет Варна, Болгария

Модернизация высшего образования в современном мире осуществляется, главным образом, под воздействием следующих факторов: становления общества, основанного на знаниях; информационно-коммуникационной революции и глобализации.

Два ведущих государственных университета Болгарии: Технический университет города Варны и Университет имени проф. д-ра Асена Златарова города Бургаса, представителем которых есть автор, являются активными участниками процесса модернизации высших образовательных институций в Республике Болгария.

Глобальная технологическая революция в конце XX – начале XXI в. заставила человечество пересмотреть взгляды на социально-экономические процессы, происходящие в обществе. Разумеется, это коснулось и образования как важнейшего фактора, определяющего здоровье нации и являющегося основой развития государства. Индустриальная эпоха ушла в прошлое, вместе с ней ушла и старая система образования.

Лиссабонская стратегия ЕС (2000-2010), а также новая стратегия развития ЕС «Европа 2020» являются инструментами ЕС и Республики Болгария для создания динамичной и конкурентоспособной экономики, основанной на знаниях и инновациях.

Университетами Варны и Бургаса, как активными участниками Болонского процесса, была разработана стратегия и осуществляется политика, направленная на повышение их роли в сфере подготовки новой